

Tav. 22

Antoninus Florentinus Confessionale
cat. n. 5

Tav. 23

Gaietanus de Thienis Expositio super libros Aristotelis De anima
cat. n. 49

Tav. 24

Panormitanus de Tudeschis, Nicolaus Super quarto et quinto libro Decretalium
cat. n. 90

Tav. 25

Panormitanus de Tudeschis, Nicolaus Super tertio libro Decretalium
cat. n. 89

Tav. 26. 27

Regimen sanitatis salernitanum
cat. n. 110

Tav. 28. 29. 30. 31. 32

Vergilius Maro, Publius Opera
cat. n. 124

PROEMIO: ~

In comēza uno tractato uulgare o sia confessio-
nale composto p lo reuerēdissimo padre Bea-
to fratre Antonino de lordine de frati predicatori
arzieschouo de fiorēza. Elquale se intitula medicīa
de lanima. Et e diuiso in cinque parte principa'e. Ne
la prima parte de li deci comandāti. Ne la secūda
de li sette peccati mortali. Ne la terza de li sacramti
de la chiesia. Ne la quarta se tracta de le uirtu exōnā
te lanima. Ne la quinta sono poste le excommunicatō
ne de la leze.

Questo libro e necessario a la salute de ogniuno :
Ma maxime fu facto per quelli che bano cura de ani-
me: azioche cognoscano & sapiano gouernarle & i
sieme cū esse saluarle & nō per ignorātia dānarle .

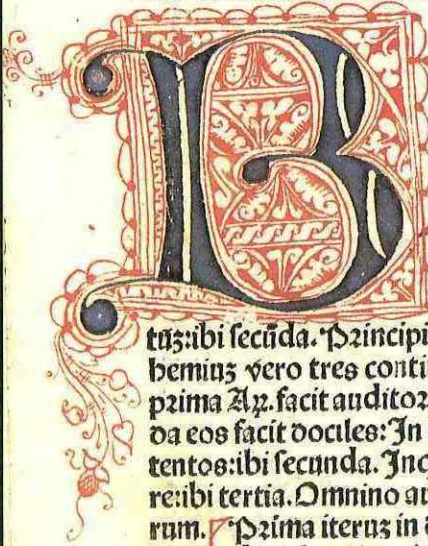
QVIA tu sciētiam repulisti & ego te repel-
lam ne sacerdotio fungaris mibi. Dice
dio p lo profeta suo alo sacerdote igno-
rante laquale auctorita induce la sexta si-
nodo uniuersale ne lo capitolo. omnes p̄sālētes : di-
trigessima oštava. & per tanto per aiutare li simpli-
ci sacerdoti liquali nō bano la scientia de la gramati-
ca assai a loro necessaria : azio che ñ li sia data repul-
sa da dio & da la sanāta chiesia de la administratione
& offō de lo loro sacerdotio p la loro maxia ignorā-
tia me son mosso ad cōponere questo breuissimo
tractatello tracto d le snie apcuate da li theologi et
canōisti i uulgar: azioch cialchedūo etiādio chi non

Incipit expositio clarissimi et celeberrimi
philosophi Gaetani Thienensis super libros de
anima Aristotelis philosophorum principis gre-
corum sapientissimi.

Plasti sepe numero: ut in librum de
anima Ar. oium quide subtilissimuz
expositiones quasdas tibi ederes: q
eum clarioze faciliozeq redderent.

Res profecto laude digna petisti: s; longe ipa
rez humeris meis. Nas cu pleriqz elegantissimi
viri qui in philosophando opera prestiterunt
eius libri difficultatem aperire minime potue-
runt: vereor ne tanto honeri ingenium meum
subcumbat. Necuz itaqz diu hesitavi imprude-
tias ne ageres muni tibi amicissimo denega-
re: an opus ta grane subire. Sed cuz mutuas
inter nos benignolentiam aduiterem malui
edaci quozunda laudari me iudicanduz expone-
re qua quicqz de amicitia nostra diminutuz vi-
deri. Temptabo itaqz per scrupulosa per hypa-
teticorum verba fracto remige nauigare. Et si
quid ineptu effluxerit: tum rei magnitudini: tu
etia tibi qui me ad hoc incitasti ascribere velis
Quod si expectationi tue queadmoduz speras
satis fecero non mihi attribuendum putes: sed
veritatis datori qui vbi vult spirat et mentem
illuminat. Accipe igitur mi frater carissime huc
meam libellam: cuius te non solum lectozem:
sed censozem constitui. Amen.

Duorum

honorabilium. **D**ic
liber qui de anima in
scribitur e sextus i oz
dine libroz naturaliu
Ar. Dimidit ante prin-
cipaliter i duas ptes.
s. in phemiu et tracta-

tu: ubi secunda. Principiu aut questionis. Pro
hemiu vero tres continet partes: in quarum
prima Ar. facit auditozes beniuolos: In secu-
da eos facit dociles: In tertia vero eos facit at-
tentos: ibi secunda. Inquirimus aut considera-
re: ubi tertia. Omnino aut penitus difficillimo-
rum. Prima iteruz in duas: p m q Ar. dupli-
citer indacit homines in amozē scientie de aia:
primo ex eius nobilitate: secundo ex eius vtili-
tate: ubi Videtur antez. De prima intedit osten-
dere q scientia de anima e oibus aliis scientiis
naturalibus dignioz atqz nobilioz: Quod ar-
guit sic: Omnis scientia q alias excedit incerti-
tudine demonstrationis: aut in nobilitate subie-
cti: aut in his duobus est illa dignioz atqz nobi-
lio: sed scientia de aia oēs alias naturales sciē-
tias in his duob' excedit. s. certitudine demon-

strationis et nobilitate subiecti. q rē. **N**os opinantes alterā noticiā. s. scientifica
gis eē de numero bonoz honorabiliū: altera. i.
noticia scientifica: aut secūdu certitudinē. s. de
monstrationis: aut ex eo qd melioz quide et mi-
rabilioz est ex parte subiecti: ppter vtraqz hec
s. tā certitudine demōstratiōis qz nobilitate sub-
iecti aie historiā ratiōabiliter vtiqz in primis. i.
principalē ponemus inter oēs partes sciētie na-
turalis: qd intelligi d; via nobilitatis: vt dictū
ē: qz via doctrine ē sexta. **I**ntelligendū p fm
comentatozē comento primo: p declaratione
assumpti huius rationis: et primo q ad maiores
q artes non differunt ad inuicē: nisi alter o isto-
rū duoz modoz. s. aut pfirmatione demōstra-
tiōis: aut nobilitate subiecti: aut vtroqz modo:
verbigratia: qm geometria excedit astrologiaz
p pfirmationē demōstrationis: astrologia aut
excedit illā nobilitate subiecti: geometria igit
vt post patebit certiozes h; demōstrationes qz
astrologia: s; astrologia que est de corpō ce-
lesti nobili' h; subiectū qz geometria que est de
linea vt quātitate p̄tinua: Deinde q ad minozē
q manifestū ē p̄siderātib': qm subiectū hui' sci-
entie ē nobilius aliis: et similiter demōstratio ei'
ē magis firma: sed d hoc videē indubitatione.
Intelligēdū secūdu factū Thomā q ois sciē-
tia speculativa ē bona et honorabilis: quoniam
omne illud ē bonū quod ponit hns ipsū i statu
pfectionis: s; ois sciētia ē huiusmodi: cū sit per-
fectio hominis secūdu q homo igr rē. Bonus
aut est duplex: quoddas ē quod bonū ppter
altez et tale ē bonū laudabile. **B**onum enim
equū laudam' qz suauit fert asselozē. **A**liud
vero est bonuz quod auerit ppter se et tale ē
bonū honorabile. **L**um igitur ois sciētia specu-
lativa pp seipsā quera sequitur qualibet talē
honorabile esse. **A**rtes aut mechanicę et sciētie
practice qz. in opus extrinsecū ordināt ut sūt lau-
dabiles tantū. **I**ntelligēdū tertio secundum
Albertuz q vna sciētia pōt esse de meliozibus
et mirabiliozib' reb' altera. **E**t hoc differūt: qm
illa sciētia ē de meliozib' altera: que ē d nobilio-
ribus reb': qualiter sciētia de incorruptibilib'
dicimus de meliozibus esse sciētia de corrupti-
bilibus. **S**; illa ē de mirabiliozib' que ē de re-
bus hūtib' causas altiozes et mag' occultas: ta-
lia eiz quilibz sapiēs inquirit et admirat. **I**n-
telligēdū qto q sciētia de anima hic appellat
historia: et in veteri translatione narratio et non
sciētia: qz scientia pprie est per causas: et in hac
vt plurimum ab effectu pcedimus: aut qz hec
sciētia hic tradita ē sūmatiz non perueniendo
ad finalem et completam determinatiōem oius
que ad animas spectant. **C**ompletur autē in se-
quentibus. s. eius libris q sunt de corpore aia/
to. **E**x quo patet q aia est hic subiectum: et
in sequentibus libris subiectus ē corpus aiatū.

Phillipus S. ...

De sponsalibus et matrimonijs.

Sponsa visus est in precedenti libro de actibus et gestibus spectantibus ad clericos. De rito nunc restat videre de spectantibus ad laycos.

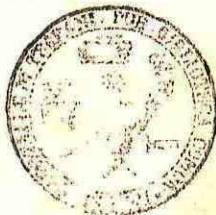
Et hec hec h3 duas ptes. In prima dicit de sponsalibus. In 2^a de matrimonijs. et dicitur inter illa maris. Quid autem sit matrimonium. unde dicitur. ubi fuit institutum. et per que. et que sunt cause instituendi matrimonij et de impedimentis ipsius et multis alijs. vide bona glo. xxvij. q. i. in sum. ad declarationem diffinitiois prosequitur glo. ea. ca. q. ij. in pn.

Quid sint sponsalia vide per tex. xxx. q. v. i. c. noster. sunt ei futurarum nuptiarum promissio. unde se habent ad matrimonium ut quoddam preambulum. Et dicitur a spondeo es quod idem est quod promitto. ut in l. i. et ij. ff. de sponsa. hinc sponsus quasi promissus. et sponsa quasi promissa. si quasi post contractum matrimonij adimpletum est promissio. unde proprie non

dicitur sponsus et sponsa. si maritus et uxor etiam ante carnalem copulam. nam solus consensus animorum facit matrimonium. xxvij. q. ij. c. sufficiat et ideo si legat alicui certum quod si contraxerit matrimonium cum herede debet illico sibi legatum cum contraxerit per verba de presenti hoc matrimonium non consumauerit. ut in l. cum fuerit. ff. de udi. et demon. Quia tamen appellatione matrimonij comprehenditur matrimonium duntaxat carnali copula consummatum. ut est tex. in c. ex publico de uer. sigil. unde ante copulam potest licet improprie appellari sponsi. nam uxor mulier sponsa. id est promissa respectu carnalis copule et sic potest intelligi iura que tales nuptias appellant sponsalia per verba de presenti. ut in c. pe. et Insuper subiecta maiori appellatione matrimonij quousque comprehenditur matrimonium contractum solo consensu. quousque carnali copula consummatum. ut plenissime tetigit in quodam acti. de qua vide quod dixi in d. ex publico. Per predicta determinat alia quod dicit statutum mulier maritata non admittat ad successionem patris cum fratribus. quidam decessit relictis filiis masculis et filia desponsata per verba de futuro queritur nunquid illa debeat excludi a successionem paternam. et dicendum est quod non quod ex quo

47640

De vita ⁊ honestate clericorum. Rca.

**Omni-
potentis dei**

postulato suffragio
ut omnidā i volumie

ordine fuisse seruatū cōtinuāda ē p̄ Rca.
ad precedētia que p̄ docto. duobus modis
cōtinuat. ⁊ p̄ sic. Sup̄ visuz ē de iudicijs
⁊ ei⁹ singul' ptib⁹. s. q̄ cl'ici debēt ab eis
q̄tū p̄nt abstinē. nā decet seruos dei puo
icōmodo a strepitu iudicioꝝ eē quietos.
.c. i. de sindaco. Et qm̄ nō solū a iudicijs
abstinē debēt s. vita ⁊ honestate fulgere
Ideo post tractatū iudicioꝝ subicitur hec
Rca. hec tñ cōtinuatio nō ē multū cōtexta
cū precedētibus. vñ forte ponit̄ secūda. q̄
sup̄ visuz ē de iudicijs ⁊ iudices maxime
clerici non debēt esse in peccato maxie cū
iudicāt. iij. q. viij. iudicij. Ideo post tracta
tū iudicioꝝ subicit̄ q̄liter clerici debeāt
se h̄re i vita ⁊ honestate vt sic vitēt oēs
maculā peccati. **Ad**uerte tñ q̄ in hac
cōtinuatione dōct. simpl'r dicūt q̄ exñtes
i peccato nō p̄nt iudicare qđ nō ē simpl'r
vez. dic ḡ. q̄ ex mero iure iudicare alios

Tous les grans Docteurs de Salerne
Par ce brief et cler mandement
Ont volut demoustrer comment
Polzay & la tante rogeruz
En la vie se jayant de mener

Tu ne prendras esmor
Ny prolixion ton mal
Ou vin boys attespera
Et ors ton repas sebr

Regimen sanitatis salernitanū necnō a
magi Arnoldi de noua villa felicit' incipit 1189

Hic regloz regi scri
psit scola tota salerni. Si vis
columē. si vis te reddere sanū.

De bon augtoir l'apollon
Eim.
D'augustin & bonif po
gime. & bonif po
Ei. h. d'augustin d'augustin
Ei. d'augustin d'augustin
Ei. d'augustin d'augustin
Ei. d'augustin d'augustin
Ei. d'augustin d'augustin
Ei. d'augustin d'augustin
Ei. d'augustin d'augustin

Curas tolle graues. irasci crede prophanum.

Parce merito. cenato paruz. non fit tibi vanum.

Surgere post epulas. somnū fuge meridi anū.

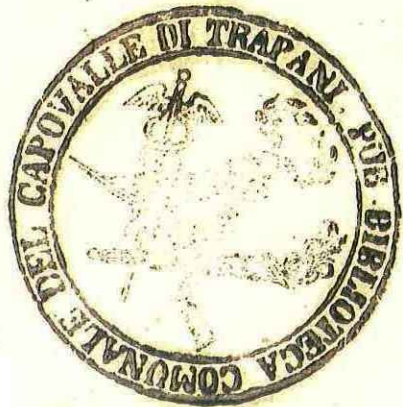
Non mictū retine. nec cōprime fortiter anum.

Hec si bene serues. tu lōgo tempore viues.

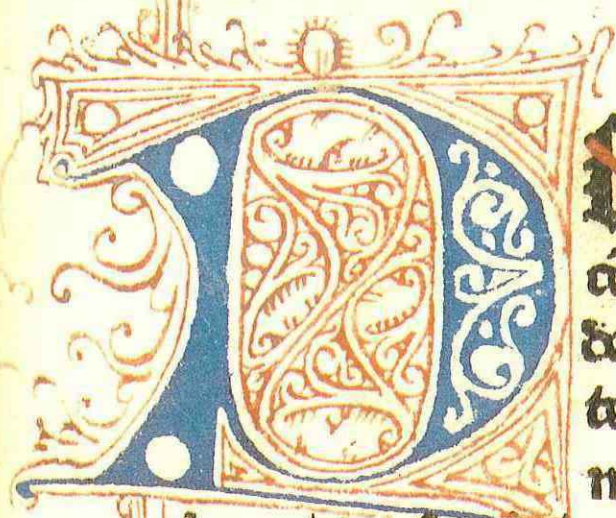
Iste ē libellus editus a doctorib⁹ salerniēsi
bus. in quo inscribūtur multa a diuersa p cō
seruatione sanitatis humane. a editus est iste
liber ad vsū regis Anglie. **E**t i textu lecto au
tor ponit octo documenta generalia p cōserua
tionē sanitatis. de qbus postea specialiter p or
dinē determinabitur. **P**rimum ergo documen
tum est. q homo san⁹ volens viuere debet ab
eo remouere graues curas. Nam cure exicant
corpora. ex quo tristificant spiritus vitales.
modo spiritus tristes exicant ossa. Et sub isto

47593

Incipit liber de cōseruatione corpis seu de re
gimine sanitatis cōpositus p̄ magistrū Arnol
dum de villa noua.

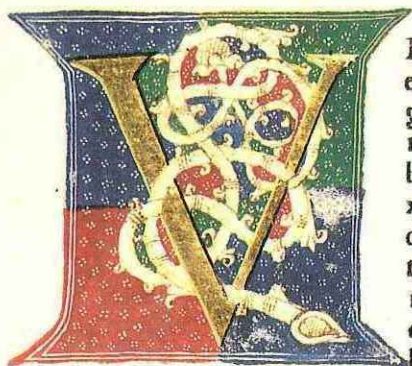
Axima pars vel

cōsideratio sanitatis cōseruan
de p̄tinet aeris electioni. nā in
ter ea que necessario appropi
māt hūano corpī n̄hīl ē qđ
immūtet foris ip̄sū q̄ aer cu3 p̄ os ⁊ nares ad
cor ⁊ arterias inspirādo peruenit cū qualitati
bus suis: ⁊ p̄ omnes arterias immiscetur spiri
tib⁹ corporis p̄ q̄s omnes actiones vite corpo
ralis p̄ficiūtur. Ideo regalis prudentia q̄ ad p̄
prie sanitatis cōseruationem studere debet p̄
ter salutē regnī nūq̄ negligat q̄ntū3 facultas
cōcedit eligere aerem tam in p̄tib⁹ regnī q̄ in
mansiomib⁹ locorū ad q̄ inhabitando declinat.

De electione aeris.

Am cū in pte regnī elegerit diuiti⁹ habi
tare iuxta differentias p̄tium animi in q̄
salubrior ⁊ purior viget aer dupliciter p̄uidet
utilitati cōmuni. Primo q̄dem in cōseruacōne
proprie salutis a qua deriuatur salus totius

MARONIS VITA.

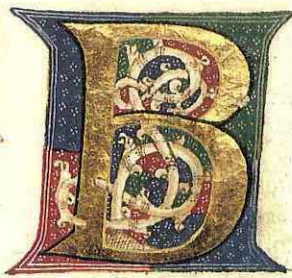

IRGILIUS MARO PARENTIBVS MODICIS FVIT; et præcipue patre Marone: quæ quidam opificem figulum: plures magi cuiusdam viatoris initio mercenarium: mox ob industriam generum tradiderunt: quæ quum agricolationi rei quæ rusticæ et gregibus præfecisset focer filius coenundis et apibus curandis reculam auxit. Natus est. CN. Pópeio magno: et. M. Licinio Crasso primum cons. Iduum octubrium die in pago: qui andes dicitur: qui est a Mã tua non procul. prægnans eo mater Maia somniauit enixâ se laurum ramum: quæ contacta terra cõfestum cerneret coaluisse: et ex creuisse ilico in speciem maturæ arboris refertæ uariis pomis et floribus: ac Sequenti luce cum marito rus propinquum petens ex itinere

re diuertit: atque in subiecta fossa partu leuata est. Ferunt infantem ut fuit editus: nec euagisse: et adeo miti uultu fuisse: ut haud dubiam spem prosperioris genituræ iam tum indicaret. Et accessit aliud præfagium. Si quidem uirga populea more regionis in puerperis eodem statim loco depacta ita breui coaluit: ut multo ante satas populos adæquarit: quæ arbor Virgilio ex eo dicta atque consecrata est summa grauidarum et scetarum religione suscipientium ibi et soluentium uota. Initia etatis id est usque ad septimum annum Cremonæ egit: et .xvii. anno uirilem togam cepit illis consulibus iterum quibus natus erat. Euenitque ut eo ipso die lucretius poeta decederet. Sed Virgilius a Cremona Mediolanum: et inde paulo post Neapoli transit. Vbi cum litteris et græcis et latinis uehementissimam operam dedisset: tandem omni cura omnique studio indulgit medicinæ et mathematicis: Quibus rebus cum ante alios eruditior peritiorque esset: se in urbem contulit: statimque magistri stabuli equorum Augusti amicitiam nactus multos uariosque morbos incidentes equis curauit. At ille in mercedem singulis diebus panes Virgilio ut uni ex stabulariis dari iussit. Interea a Crotonatis pullus equi miræ pulchritudinis Cæsari dono fuit missus: qui omnium iudicio spem portendebat uirtutis et celeritatis immensæ. Hunc cum aspexisset Maro magistro stabuli dixit natum esse ex morbofa equa: et nec uiribus ualiturum nec celeritate: idque uerum fuisse inuentum est: Quod cum magister stabuli Augusto recitasset: duplicari ipsi in mercedem panes iussit. Cum item ex Hispania Augusto canes dono mitterentur et parentes eorum: dixit Virgilius et animum celeritatemque futuram: Quo cognito mandat iterum augmentari Virgilio panes. Dubitauit Augustus Octauii ne filius esset aut alterius: idque maronem aperire posse arbitratus est: quia canum et equi naturam parentesque cognorat. Amotis igitur omnibus arbitris illum in penitiorum partem domus uocat: et solum rogat an sciat quisnam esset: et quam ad felicitandos homines facultatem haberet. Noui inquit Maro te Cæsarem Augustum et ferme equam cum diis immortalibus potestatem habere: ut quem uis felicem facias. Eo animo sum respondit Cæsari ut si uerum pro rogatu dixeris: beatum te felicemque reddam. Utinam ait Maro interroganti tibi uera dicere queam. Tunc Augustus putant alii Menatum Octauium: quidam suspicantur alio me genitum uiro. Maro subridens facile inquit si impune licenterque quæ sentio loqui iubes: id dicam. Affirmat Cæsari iureiurando nullum eius dictum egerit laturum: immo non nisi donatum ab eo discessurum. Ad hæc oculos oculis Augusti infigens Maro: facilius ait in ceteris animalibus qualitates parentum mathematicis et philosophia cognosci possunt: in homine nequaquam possibile est: Sed de te coniecturam habeo similem ueri: ut quid exercuerit pater tuus scire possim. Attente expectabat Augustus quidnam diceret. At ille quantum ego rem intelligere possum pistoris filius es inquit. Obscuperat Cæsari et statim quo id pacto fieri potuerit: aio uolebat. Interrumpens Virgilius: audi inquit quo pacto id conitio: Cum quædam enunciaris: prædixerim quæ intelligi sciri que non nisi ab eruditissimis summisque uiris potuissent: Tu princeps orbis item et ite panes in mercedem dari iussisti: quod quidem aut pistoris aut nati pistoris officium erat. At deinceps inquit Cæsari non a pistoris sed a rege magnanimo dona feres. Placuit Cæsari facecia: illumque plurimi fecit: et Pollioni commendauit. Corpore et statura fuit grandi: aquilino colore: facie rusticana: ualitudine uaria. Nam plerumque ab stomacho et faucibus ac dolore capitis laborabat. Sanguine et sepius eiecit: cibi uniusque minimi. Fama est eum libidinis prouioris in pueros fuisse. Sed boni ita eum pueros amaf

BVCOLICA VT FERVNT INDE DICTA SVNT A CVSTODIA boum. i. ἀπὸ τῶν βουκόλων. Præcipua eni sunt aialia apud rusticos boues: Huius autè carnis origo uaria è. Nam alii dicunt eo tēpore quo xerxes Persarum rex inuasit græciã cum omēs intra muros laterent: nec possent more solito Dianę sacra p̄solui: puenisse ad mōtes Laconas rusticos: et in eius honorè hymnos dixisse. Vnde natum carmen bucolicum çtas posterior climauit. Alii dicunt Orestē enim Dianę Fascelidis simulacrum raptum ex Scythia adueheret: ad Siciliam esse rēp̄tate delatum: cōpleto anno Dianę festum celebrasse hymnis collectis nautis suis: et aliquibus pastoribus cōuocatis: et exinde pmāsisse apud rusticos cōsuetudinē:

Alii nō Dianę sed Apollini Nomio cōsecratum carnē hoc uolunt: quo tēpore admeti regis pauit armata: Alii rusticis numinibus a pastoribus dicatum hoc asserunt carmen: ut Pani: Faunis: ac Satyris. Et hic est huius carminis titulus. Qualitas autè hęc è: scilicet humilis character. tres enim sunt characteres: humilis: medius: grādiloquus: Quos omnes in hoc inuenimus poeta. Nam i Æneide grandiloquum habet: in georgicis medium: in bucolicis humilem pro qualitate negociorum et personarum. Nam personę hic rusticę sunt simplicitate gaudentes: scilicet a quibus nihil altum debet requiri. Adhibentur autem hęc ad carmen bucolicum. Debet quarto pede terminare partem orationis: qui pes si sit dactylus: meliorem efficit uersum: ut Nos patrię fines et dulcia. Primus etiam pes secundum Donatum dactylus esse debet: et terminare partē orationis: ut Tityre. Quā legē Theocritus uehementer obseruat: Virgilius non adeo. Ille. n. in paucis uersibus ab ista ratione deuiauit: hic eam in paucis secutus est. Terentianus cum de hoc metro doceret: Plurimus hoc pollet siculę telluris alumnus: Noster rarus eo pastor Maro. Intentio poetę hęc est: ut imitetur Theocritum syracusanum meliorem Moscho: et ceteris qui bucolica scripserunt. Vnde est prima syracusio dignata est ludere uersu nostra: neque. Et aliquibus locis per allegoriam agit gratias Augusto: uel aliis nobilibus: quorum fauore amissum agrum recepit: In qua re tātum dissentit a Theocrito: Ille enim ubique simplex est: hic necessitate compulsus aliquibus locis miscet figuras: quas perite plerunque etiam ex Theocriti uersibus facit: quos ab illo dictos constat simpliciter: hoc autē fit poetica urbanitate: Sic Iuuenalis: Actoris aurunci spoliū: Nam Virgilio uersum de hasta dictum figurate ad speculum transfudit. Et causa scribendorum bucolicorum hęc est. cum post occisum. iiii. idus martias in senatu Cæsarem Augustus eius filius contra percussores patris et Antonium ciuilia bella mouisset: uictoria potitus Cremonensium agros qui contra eum senserant militibus suis dedit: qui cum non sufficerent: etiam Mantuanorum iussit distribui non propter culpam: sed propter uiciniam: uide est: Mantua ue miserę nimium uicina Cremonę: Perdito ergo agro Virgilius Romam uenit: et potentium fauore meruit ut agrum suum solus reciperet. Ad quem accipiendum profectus: ab Ario centurione: qui eum tenebat pene est interemptus: nisi se precipitasset in Mincium: unde est ἀλληγορικῶς Ipse aries etiã nunc uellera ficit. Postea ab Augusto missis triumuiris: et ipsi integer ager redditus est: et Mantuanis pro parte: Hinc est quod in prima egloga legitur recepisse agrum: postea eum querelantem inuenimus: ut audieras et fama fuit: sed carmina tantum Nostra ualent lycida tela inter maria: quantum Chaonias dicunt aquila ueniente columbas. nec Numerus hic dubius est: nec ordo librorum: Quippe cum unus sit liber. De eglogis tantum multi dubitant. Quę licet decem sint: incertum tamen est quo ordine scriptę sint. Pleriq; duas certas uolunt ipsius testimonio ultimam: ut Extremum hunc: et primam: ut in georgicis Tityre te patulę cecini sub tegmine fagi. Alii primam illam uolunt: Prima syracusio dignata est ludere uersu: Sed est Sciendum .vii. eglogas esse meras rusticas: quas Theocritus .x. habet: Hic in tribus a bucolico carmine: sed cum excusatione discessit: ut in genethliaco Salonini: et in Sileni theologia: uel ut ex insertis altioribus rebus posset placere: uel quia tot uarietates implere non poterat: Poetę uitam in Æneide diximus. Operis explanatio in sequentibus comprobabitur: Sane sciendum Virgilium .xxviii. annorum scripsisse bucolica: Vnde etiam ipse in fine georgicorum: Audaxque iuuenta Tityre te patulę cecini sub tegmine fagi. et dicit Donatus quod etiam in poetę memoria uita in scribendis carminibus naturalem ordinem secutum esse Virgilium. Primo enim pastoralis fuit in montibus uita: Post agriculturę amor: Inde bellorum cura successit. Notandum quoque bucolica uel georgica cum apud gręcos in fine habeant accentum: apud nos in tertia a fine habere. Nam ut in ultima sit latinitas uetat: ut in penultima non sit breuitatis efficit ratio: Etiam hoc sciendum et personas huius operis ex maiori parte nomina de rebus rusticis habere conficta: ut Melibeus ὅτι μελεις ἀν τῶν τῶν βοῶν: idest qui curam gerit boum: et Tityrus dicitur aries maior: Nam laconum lingua Tityrus dicitur aries maior: qui gregem anteire cōsuecit: sic etiam i comēdiis iuicimus: Nam pamphilus est totus amans: Glycerium quasi dulcis mulier: philomena amabilis. Personę sicut supradixi rusticę sunt et simplicitate gaudentes: Vnde i his nihil urbanum: nihil declamatorium iuenitur: sed ex re rustica sunt oia negocia: cōparatōes et si qua sunt alia. Hic è q̄ ānos a fructibus cōputat ut post aliquot mea regna uideis mrabor aristas. hic èt ille cōparatōes sunt: Nā neq; me tātum ueniēris sibilus austri: nec percussa iuuat fluctu tā littora: nec quę Saxosās iter decurrunt flumina ualles.

Tityre tu patulę recubans sub tegmine fagi. Inducitur pastor quidam iacens sub arbore securus et ociosus dare operam cantilenę. Alter uero qui cum gregibus ex suis pellitur finibus: qui cum Tityrum respexisset: ita locutus est. et hoc loco Tityrum sub persona Virgilio debemus accipere: non tamen ubiq; sed tantum ubi exigit ratio. Quod autem sub fago dicit iacere: allegoria est honestissima: quasi sub arbore glā difera: quę fuit uictus causa. Antea enim homines glandibus uescebantur: unde etiam fagus dicta est α πὸ τοῦ φάγειν : quod est comedere. et hoc uidetur dicere iaces sub umbra fagi in agris tuis tuas retentans possessiōes: quibus aleris: sicut etiam glādibus alebātur ante mortales. Tu patulę: patulum dicimus quod p se patet naturaliter: ut nares: arbor: patens ē quod et aperitur et clauditur: ut hostium: et oculi. Siluestre musam. i. rusticum carmen. Tenui auena: culmo stipula: unde rustici plerunq; cantare consueuerunt: ut alibi: Strident mi serum stipula disperdere carmen. Dicendo autē tenui auena: humilis filii genus latēter ostendit: quo (ut supra dictum est) i bucolica utitur. Meditaris: qđ greci μελετῶ dicunt: per antistichō meditor dixerunt latini. L. eni et. D. interdum sibi inuicem cedunt: unde et sella pro seda dicitur a sedendo. Nos patriam fugimus: plus ē quā si diceret relinquimus: Sic Horatius: Teucer salamia patręq; cum fugeret: Lentus: ociosus: ut Qui nunc lenti con sedimus aruis. Resonare doces amaryllida siluas. i. carmen tuum de amica Amaryllide compositum doces siluas resonare: et melius est ut simpliciter intelligamus. Male. n. quidam allegoriā uolunt: Tu carmen de urbe Roma componis celebrādum omnibus genibus. Plus. n. stupet Melibeus si ille ita securus ē ut tātum de suis amoribus cauet.

P. VIRGILII MARONIS BVCOLICA. AE
GLOGA PRIMA: INTERLOCVTORES
MELIBŒVS ET TITYRVS AMICI. ME.

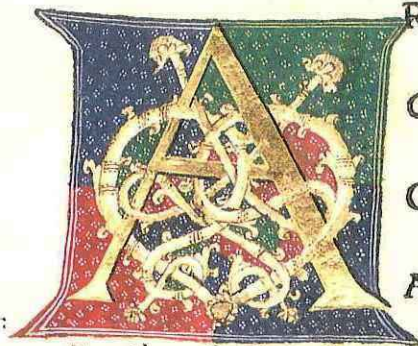
TITYRE TV PATVLAERECV
BANS SVB TEGMINE FAGI
Siluestrem tenui musam
meditaris auena.
Nos priā fies: et dulcia liquimus arua.

Nos priā fugimus: tu tityre lētus i umbra
Formosam resonare doces amaryllida siluas. TI
O Melibœe deus nobis hac ocia fecit:
Nanque erit ille mihi semper deus: illius aram
Sape tener nostris ab ouilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boues (ut cernis) et ipsum
Ludere quę uellē calamo permisit agresti. ME
Non equidē iuideo: miror magis: undique totis
Vsque adeo turbatur agris: en ipse capellas
Protinus æger ago: hanc etiam uix tityre duco:
Hic inter densas corylos modo nāque gemellos
Sapem gregis ab silice in nuda cōnixa reliquit.
Sape malum hoc nobis si mens non leua fuisset

Horatius: Presenti tibi maturos largimur honores: Iurādasq; tuum per nomē pōimus aras. Sic Lucanus de Nerone: Sed mihi iā numēs es: Sape tener nostris ab ouilibus ibuet agnus: Imbuere ē proprie ichoare et initiare. Nemo autē unā eadēq; rē sepe ichoat. Sed cōstat sepe pascua mutare pastores: sicut et i georgicis legimus: Itq; pecus lōga i deferta sine ullis Hospitiis tātum cāpi iacet. Vnde necesse ē pastores toties aras ibuere: quoties mutauerit pascua. Inuēimus et apđ antiquiores ibuere ēē nō ichoare: sed pfundere et mactare: secundum qđ absolutus ē sensus: ut sit sepe pfunder. Errare: pasci: ut Mille meę siculis errāt i mōribus agnę. Ludere: scribere: ut Carnia qui luli pastorum. Horatius: Pōscimur si quid uacui sub umbra Lusimus tecum: Calamo agresti: rustico stilo: sicut supra Tenui auena: Nō equidē iuideo: Excusat se ne frequēs iterogatio sēlicitatis alienę ex inuidia uenire uideatur. dicit se admirari potius quā iuidere: Vsquadeo: itātum: Turbatur agris turbamur sine ulla discretiōe culpę uel meriti. et inuidiose tēpora Augusti carpit latēter. Sane uera locutō ē turbatur: ut sit ipsonale: qđ ad oēs ptiē generaliter. Nā Mātū anorum fuerat cōis expulsio. Si. n. turbamur legeris: uidetur ad paucos referri: Profutius porō tenuis. i. lōge a finibus: unde ē paulo post: At nos hic alii sūtiētes ibimus afros: Aeger et corpore et aīo eger dicitur: ut Esto egrā nulli quōdā flexere mariti: Ago at proprie: Nā agi dicuntur pecora. Spē gregis. i. marē et seīa. Reparatio. n. gregis i sexu utroq; cōsistit. Ab silice i nuda: ad hoc ptiē preīssa dolēns iteriectō. Nā solēt herbas sub sternere ut ipē i geor: dicit: et multa durā stipula filicūmq; māiplis sternere. Cōnixa pro eo qđ ē enixa: Nā hiatus cā mutauit ppoitōnē: sic Secludite curas pro excludite: Si mēs nō leua fuisset: stulta cōrraria et sēsus hic ē: pdituros nos quādoq; agros res māifesta pdicebat: sed nos mētis iprudētia intelligere nequiuimus

Arma : Multi uarie dixerunt cur ab armis Virgilius coeperit : omnes tamen in hanc sententiam assentire manifestum est : quum eum constet aliunde sumpsisse principium : sicut in premissa eius uita monstratum est . Per arma autem bellum significat : et est tropus metonymia . Nam arma qui bus in bello utimur pro bello posuit : sicut toga qua in pace utimur : pro pace ponitur : Vt Cicero : Cedant arma togæ : idest bellum paci . Arma uirumque : figura usitata est : ut non eo ordine respō deamus : quo proposuimus : nam prius de erroribus Aeneæ dixit : post de bello . hac autem figura etiam in prosa utimur . Sic Cicero in uer nis : Nam sine ullo sumptu no stro coris tunicis frumentoque sup peditato maximos exercitus nostros uestiuit : aluit : armauit . Virum quem non dicit : sed ex circumstan tiis ostēdit Aeneam . Cano : po lysemus sermo est . Tria enim signi ficat : aliquando laudo : ut Regem que canebant . Aliquando diuino : ut Ipsa canas oro . Aliquando can to : ut hoc loco . Nam proprie can to significat : quia cantanda sunt carmina . Troiæ : Troia regio ē : asiæ : Illam ciuitas est Troiæ . Plerū que tamen usurpant poetæ . et pro ci uitate uel regionē uel prouinciam po nunt . Iuuenalis : Et flammis asiā ferroque cadentem . Qui prius :

Querunt multi cur Aeneam primum ad Italiam uenisse dixerit : cum paulo post dicat Antenorem ante aduentum Aeneæ fundasse ciuitatem . Constat quidem : sed habita temperum ratione perite Virgilius dicit . Namque illo tempore quo Aeneas ad Italiam uenit finis erat italiæ usque ad Rubiconem fluium : Cuius rei meminit Lucanus : ut Et gallica certus Limes ab ausonijs disternat arua colonis . Vnde apparet Antenorem non ad Italiam uenisse : sed ad Galliam cisalpinam : in qua Venetia est . Postea uero promotis usque ad alpes Italiæ finibus nouitas creauit errorem . Plerique tamen quæstionē hanc uolunt ex sequentibus solui : ut uideatur ob hoc addidisse Virgilius ad lauina littora : ut non significaret Antenorem . Melior tamen est superior expositio . Italiam : An quidem hoc exigit : ut nominibus prouinciarum præpositionem addamus : ciuitatem nunquam : Tamen plerumque perue so ordine lectum est . Nam ecce hoc loco detraxit prouinciæ præpositionem dicens : Italiam fato uenit : pro ad Italiam uenit . Tullius in uerinis : Ea die Venes ad messanā uenit . Sane sciendum est usur pari ab auctonibus : ut uel addant : uel detrahant præpositiones . Nanque ait Virgilius : Siluis te tyr rhene feras : pro in siluis . Vt ergo illic detraxit loco præpositionem : sic hic prouinciæ : et est figura . Italia autem pars Europe est . Italus enim rex siculorum profectus de Sicilia uenit ad loca que sē iuxta tyberim : et ex nomine suo appellauit Italiam . Ibi autem habitasse siculos : ubi Lauiola uini um est : manifestum est : Sicut ipse alio loco dicit : Siculi ueteresque sicani . Item Et gentes uenere sica nę . Fato profugus : Fatum ad utrumque pertinet : et q̄ fugit : et q̄ ad Italiam uenit . et bene addi dit fato : ne uideatur aut causa criminis patriam deseruisse : aut noui imperii cupiditate . Profugus autem proprie dicitur qui procul a sedibus suis uagatur : quasi porro fugatus . Multi tamen ita distin unt : ut profugos esse dicant eos : qui exclusi necessitate de suis sedibus adhuc uagantur et simulacri uene int sedes non dicantur profugi : sed exules . Sed utrumque saluum est : Nam et profugus lectus est : qui iam sedes locauit : Vt in Lucano : Profugique a gente uetusta Gallorum celtę miscentes nomen ibe is : et exules qui achuc uagantur : Vt in Salustio : qui nullo certo exilio uagabantur : adeo exili um est ipsa uagatio . Lauinaque uenit littora : hæc ciuitas tria habuit nomina . Nam prius Laui num dicta est a Lauino Latini fratre . Postea Laurentum a lauro inuenta a Latino : dum adepto im perio post fratris mortem ciuitatem auget . Postea Lauinium a Lauinia uxore Aeneæ . Ergo Lauina legendum est : non Lauinia . quia post aduentum Aeneæ Lauinium nomen accepit . Ergo aut Laui nun debuit dicere : sicut dixit : aut Laurentum : quamuis quidam superflue esse proles sim uelint : Lit tora : Laurolauinium constat . viii . miliaribus amari remotum . Nec nos debet fallere quia dixit lauina littora . Littus enim dicitur terra queq̄ mari uicina : sicut ipse Virgilius in quarto : Cui littus arandū : quū per naturam litus arari non possit . Ergo sciendum est litus uocari et tenam . Multum ille : collisio est . et ille hoc loco abundat . Est enim interposita particula propter metri necessitatem : ut stet uersus nam si de trahas ille stat sensus . qui primus enim ad omnia possumus trahere : sic alio loco : Nunc dextra ingeminās ictus : nunc ille sinistra . Est autem archaïsmos . Et terris iactatus : fatigatus est enim apud thraciā men stro illo : quod e tumulo Polydori sanguis emanauit : apud cretam pestilentia : apud strophadas insulas bar pyiis . Tempestate uero et in primo : et in tertio : et proprie locutus : nam iactamur in mari fluctibus : fatiga mur in terris . et beneduo rum elementorum mala uno sermone conclusit . Et alto : modo mari . Altum tamen sciendum est q̄ et superiorem : et inferiorem altitudinem significat . Nāq̄ mensura nōmē altitudo .

ARMA: VIRVMQVE

CANO: TROIAE

QVI PRIMVS

AB ORIS

I taliam fato profugus lauinaque uenit

L ittora: multū ille et terris iactatus et alto